

культури кожного працівника поліції залежить впевненість пересічного громадянина у власній безпеці.

Отже, впевненість людини у точному встановленні події, яка мала місце у минулому, прямо залежить від кожного із нас – усі ми хочемо знати правду, а тому будь-які реформи треба починати із себе. Доброчесність та здатність поступитися невеличкою частинкою власного егоїзму є першим кроком до розбудови правової держави зі справжнім громадянським суспільством.

1. Нор В. Т. Презумпція невинуватості як конституційна засада кримінального судочинства та її застосування в практиці Європейського суду з прав людини [Електронний ресурс] / В. Т. Нор // Часопис національного університету «Острозька академія». – Серія «Право». – 2011. – № 1 (3) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Choasp/2011_1/11nvtzpl.pdf.

2. Зінченко І. О. До питання щодо співвідношення понять «систематичність» і «повторність» злочинів / О. І. Зінченко // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 жовтня 2012 р.) / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2012. – С. 129–133.

3. Колос М. І. Бездіяльність слідчого: підстави і проблеми сучасної криміналізації / М. І. Колос // Актуальні проблеми кримінального права, кримінального процесу та криміналістики : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 95-річчю з дня народження професора М. В. Салтевського (м. Одеса, 02 листопада 2012 року). – Одеса : Фенікс, 2012. – С. 108–111.

4. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія / В. І. Осадчий. – К. : Атіка, 2004. – 336 с.

5. Про Вищу раду правосуддя : Закон України від 21.12.2016 № 1798-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-19>.

6. Американець ошибочно отсидел в тюрьме 32 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tengrinews.kz/strange_news/amerikanets-oshibочно-otsidel-v-tyurme-32-goda-217141/.

7. Власти США усомнились в законности 27 смертных казней [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://telegrafist.org/2013/08/14/78676>.

Дячкін Олександр Петрович
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗНИЩЕННЯ АБО ПОШКОДЖЕННЯ ЧУЖОГО МАЙНА

Відповідно до статей 13 і 41 Конституції України держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання як рівних перед законом від протиправного позбавлення права власності. Право приватної власності визнане непорушним [1] і захищається законодавством, у тому числі шляхом встановлення кримінальної відповідальності за умисне або з необережності знищення або пошкодження чужого майна. Загальними нормами, якими встановлена кримінальна відповідальність за вказані дії, є статті 194 та 196 Кримінального кодексу України.

Чинна диспозиція ст. 196 КК сформульована так: «Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що спричинило тяжкі тілесні ушкодження або загибель людей» [2]. З її буквального тлумачення витікає, що предметом злочину за ст. 196 КК є будь-яке і у будь-якій кількості чуже майно, що знищується або пошкоджується з необережності. Нижня межа кількості майна, що знищується або пошкоджується з необережності, для наявності складу злочину законом не встановлюється. На відміну від ст. 196 КК, склад злочину за ст. 194 КК – умисне знищення або пошкодження чужого майна – утворюють діяння, якими було знищено або пошкоджено чуже майно у великих розмірах, тобто на суму, яка на момент вчинення злочину у 250 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян (далі – НМДГ). У 2017 році це становить 200 000 гривень і більше.

Такий розрив між нижніми розмірами шкоди, взятими за основу для криміналізації діянь за ст. 194 та ст. 196 КК, особливо з урахуванням того, що умисна форма вини злочину є більш суспільно небезпечною від необережної, вбачається нелогічним.

Основним безпосереднім об'єктом злочинів, передбачених ст. 196 і 194 КК, є право власності певної фізичної або юридичної особи. Але якщо основний склад злочину за ст. 194 КК (ч. 1) утворюють посягання на власність, і в ній немає вказівки на додатковий об'єкт як ознаку складу злочину, то в диспозиції ст. 196 КК прямо зазначається, що безпосереднім об'єктом злочину, окрім права власності, є здоров'я або життя людей. Слід зауважити, що тут і в інших статтях, наприклад у ч. 4 ст. 240, ч. 2 ст. 241 та ін., законодавець вживає термін «людей», що у буквальному розумінні означає декілька, дві і більше людини, але не відповідає ні його тлумаченню, ні слідчій та судовій практиці, відповідно до яких його розуміють як заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або смерті хоча б одній людині [3, с. 493; 4, п. 7]. Враховуючи формальність закону, використання у вказаних випадках терміна «людей» суперечить принципу формальної визначеності злочину, а тому підлягає коригуванню.

Незважаючи на те, що основним безпосереднім об'єктом злочину за ст. 196 КК є право власності, а предметом – чуже майно, основною підставою криміналізації необережного знищення або пошкодження чужого майна, з точки зору законодавця, вбачається настання, окрім саме знищення або пошкодження майна, хоча б одного додаткового суспільно небезпечного наслідку, передбаченого у диспозиції, тобто спричинення тяжкої шкоди здоров'ю або смерті людині. Навряд така конструкція статті 196 КК може визнаватись вдалою. По суті, вона більше спрямована на покарання за необережне спричинення тяжких тілесних ушкоджень або смерті людині, а не за знищення чи пошкодження чужого майна, бо перше виступає обов'язковою умовою кримінальної відповідальності за ст. 196 КК, незалежно від розміру спричиненої майнової шкоди, навіть якщо вона сягає особливо великих розмірів. Окрім того, заподіяння смерті декільком особам має більшу суспільну небезпечність, ніж заподіяння смерті одній людині, а тому обґрунтовано у низці статей (п. 1 ч. 2 ст. 115, ч. 2 ст. 119 КК та ін.), на відміну від ст. 196 КК, передбачене як кваліфікуюча ознака.

Суб'єктивна сторона злочину за ст. 196 КК характеризується необереж-

ною формою вини у виді злочинної самовпевненості або злочинної недбалості як щодо наслідків у виді знищення або пошкодження чужого майна, так і щодо заподіяння тяжких тілесних ушкоджень або смерті людині. Загальними нормами, якими встановлено кримінальну відповідальність за необережне спричинення смерті або тяжких тілесних ушкоджень, є ст. 119 та 128 КК.

Санкцією ст. 196 КК передбачені покарання у виді виправних робіт на строк до двох років або обмеження волі на строк до трьох років, або позбавлення волі до трьох років. За умисне знищення або пошкодження чужого майна у великих розмірах, що не спричинило наслідків у виді тяжких тілесних ушкоджень або смерті людині (ч. 1 ст. 194 КК), максимально тяжке покарання також передбачене у виді позбавлення волі строком до трьох років, а у разі спричинення таким самим діянням загибелі людей чи інших тяжких наслідків, у т.ч. тяжких тілесних ушкоджень хоча б одній людині (ч. 2 ст. 194 КК), – позбавленням волі на строк від трьох до десяти років. За вбивство, вчинене через необережність (ч. 1 ст. 119 КК), – покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, а за вбивство двох або більше осіб, вчинене через необережність (ч. 2 ст. 119 КК), – позбавлення волі від п'яти до восьми років.

За необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження, ступінь суспільної небезпечності яких також різняться істотно, кримінальну відповідальність встановлено чомусь в одній нормі – статті 128 КК, за якою найбільш суворим покаранням передбачено обмеження волі на строк до двох років і яке формально дозволяє за необережне спричинення середньої тяжкості тілесних ушкоджень призначати покарання більш суворе, ніж за необережне спричинення тяжких тілесних ушкоджень.

Аналіз зазначених кримінально-правових норм вказує на відсутність узгодженості їх між собою та суперечливості їх санкцій.

Основною причиною цього вбачається невдала конструкція статті 196 КК, у якій законодавець передбачив обов'язковою ознакою складу злочину наслідки у виді спричинення тяжких тілесних ушкоджень або загибелі людей, чим необґрунтовано створив складний склад злочину, за яким настання, окрім знищення або пошкодження у необмежених розмірах чужого майна, вказаних додаткових наслідків є необхідною умовою кримінальної відповідальності. Внаслідок цього послаблено правовий захист від вчинюваних з необережності посягань не тільки права власності, але й життя людини. Наприклад, за заподіяння смерті іншій особі внаслідок необережного поводження з легкозаймистою речовиною відповідно до ч. 1 ст. 119 КК покарання у виді позбавлення волі встановлено в межах від трьох до п'яти років, а за такі ж дії, що спричинили загибель двох або більше осіб, – від п'яти до восьми років. Якщо ж необережне поводження з легкозаймистою речовиною мало наслідком знищення будинку, у якому перебували та загинули люди, такі дії підпадають під ознаки ст. 196 КК і максимальне покарання за нього не може перевищувати трьох років позбавлення волі. Такий стан законодавства про кримінальну відповідальність неприпустимий.

З метою усунення вказаних недоліків пропонується:

1) частину 1 ст. 194 КК викласти у такій редакції: «1. Умисне знищення

або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у значних розмірах, – карається штрафом у розмірі від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на той самий строк»;

2) частини 1 і 2 ст. 194 КК вважати відповідно частинами 2 і 3 ст. 194;

3) статтю 196 КК викласти у такій редакції:

«Стаття 196. Необережне знищення або пошкодження майна

1. Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у значних розмірах, –

карається штрафом у розмірі від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до ста двадцяти годин, або виправними роботами на строк до одного року.

2. Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у великих розмірах, –

карається штрафом у розмірі від двохсот до п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста двадцяти до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до той самий строк.

3. Необережне знищення або пошкодження чужого майна, що заподіяло шкоду у особливо великих розмірах, –

карається штрафом у розмірі від трьохсот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до трьох років, або обмеженням волі на строк до той самий строк»;

4) у п. 2 примітки до ст. 185 КК замість «та 190» викласти: «190 та 196»;

5) у п. 3 і 4 примітки до ст. 185 КК після цифри «194» додати: «, а також 196»;

б) спричинення людині через необережне знищення або пошкодження майна (чужого і нечужого) тілесних ушкоджень середньої тяжкості або тяжких, а також смерть людини мають утворювати самостійні злочини і підлягати кваліфікації за статтями, якими передбачені відповідні злочини проти життя та здоров'я особи, що дозволить усунути вказані вище недоліки та проблемні питання кримінальної відповідальності за посягання на власність, життя та здоров'я особи, сприятиме більш ефективному кримінально-правовому захисту цих соціальних цінностей.

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр.

2. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 верес. 2016 року : офіц. текст. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 212 с.

3. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 3 квітня 2001 р. / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К. : Кантон, А.С.К., 2001. – 1104 с.

4. Про судову практику в справах про знищення та пошкодження державного чи колективного майна шляхом підпалу або внаслідок порушення встановлених законодавством вимог пожежної безпеки : Постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 02.07.1976 // Постанови пленумів Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів України в кримінальних та адміністративних провадженнях / упоряд. С.А. Кузьмін, М.С. Кучеренко. – К. : ПАЛИВОДА А.В., 2016. – 860 с.